

УДК 343.102:159.947.2

Олена Павлівна МАКАРОВА,

*старший викладач кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5480-5942>;*

Лариса Олександрівна РАДІОНОВА,

*заступник начальника відділу ювенальної превенції управління
превентивної діяльності ГУНП в Харківській області*

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Розглянуто склад і роль осіб, які приймають участь під час допиту неповнолітніх у кримінальному провадженні. Проаналізовано норми часу для дітей різного віку. Розглянуто особливості, які необхідно враховувати при допиті дитини.

У своїй діяльності служба поліції керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Безпосередньо до поліцейських звертаються громадяни за допомогою та захистом, тому вміння правильно реагувати на звернення громадян, вміло та коректно спілкування з різними верствами суспільства, уникання конфліктних ситуацій є важливими навичками поліцейського.

На нашу думку особливої уваги потребують діти, які є найменш захищеними, залежать від рішень дорослих, перебувають під їх впливом, часто не можуть самостійно звернутися за необхідною допомогою, не мають знань та вмінь щодо захисту своїх прав. На даний час збільшились випадки потрапляння дитини у складні життєві обставини, почастішали випадки жорстокого поводження щодо дитини, втягування дітей у кримінальні угруповання, залучення до жебрацтва, до найгірших форм дитячої праці, тощо.

Згідно з судової статистики впродовж останніх п'яти років за вчинення кримінальних правопорушень в Україні у середньому щорічно засуджується близько 2 453 дітей у віці від 14 до 16 років та близько 6 240 неповнолітніх осіб у віці від 16 до 18 років [8]. Інколи правозастосовувачі допускають помилки, внаслідок чого, якість розслідування відносно дітей залишається низькою. Одним з найголовніших завдань учасників кримінального процесу, повинно бути перетворення неповнолітнього правопорушника на законслухняного громадянина. Для виконання цього завдання необхідно детально з'ясувати обставини справи, які відомі дитині, а саме під час допиту.

В умовах дії чинного КПК України та руху по запровадженню в Україні системи ювенальної юстиції окремі теоретичні питання

потребують перегляду й адаптації до нових умов здійснення кримінального провадження. Одним з таких питань, яке має важливе значення для забезпечення прав неповнолітніх у кримінальному судочинстві, є питання допиту неповнолітнього підозрюваного, що має захисний характер щодо прав та законних інтересів неповнолітнього [5].

Процес допиту неповнолітнього – це частина правосудної системи, з яким стикається дитина, тому він повинен відбуватися згідно принципам дружного правосуддя до неповнолітнього. Під час допиту, неповнолітньому повинна бути надана професійна допомога па підтримка. КПК України визначило обов'язкову присутність деяких осіб під час допиту, а саме: законний представник дитини, психолог чи педагог (право вибору кого з зазначених осіб запрошувати на допиті, залишається за особою яка його проводить), лікар та захисник. На допит розумово відсталих підлітків, а також дітям, яким притаманні ярко виражені індивідуально психологічні особливості, рекомендовано запрошувати виключно психолога [6; 7].

Слід згадати і про час проведення допиту неповнолітнього, з урахуванням розкладу дня, віковими та індивідуальними особливостями. М. Порубов зазначає, малолітні діти можуть бути уважними та зосередженими певний час, тому тривалість допиту до 7 років не повинна перевищувати 15–20 хвилин, дітей у віці до 14 років тривалість допиту до однієї години [4]. І. Арямов вважає, що діти 5–7 років будуть уважними протягом 15 хвилин, 7–10 років приблизно 20 хвилин, 10–12 років до 25 хвилин, діти старше 12 років протягом 30 хвилин [1]. Згідно тверджень М. Єнікеєва та Е. Черних, допит неповнолітніх слід проводити не більше однієї години, допит дітей молодшого та дошкільного віку не повинен перевищувати 30 хвилин [2].

При організації допиту неповнолітнього необхідно враховувати: розклад дня дитини; з'ясувати часовий період коли вона є оптимально активною; при плануванні допиту необхідно враховувати час, коли дитина вільна від обов'язкових та важливих для неї занять; час проведення допиту узгоджується з усіма дорослими, яких заплановано долучити до процесу. Важливо пам'ятати, що чим менша дитина, тим швидше вона втомлюється, тому: враховується вік та розвиток дитини; особливу увагу треба звернути на психофізичний стан дитини.

Таким чином, неповнолітні, які перебувають у конфлікті з законом, потребують особливого ставлення, що проявляється під час допиту. Також слід зазначити, що обираючи між педагогом і психологом, у разі якщо неповнолітній є учнем навчального закладу, перевагу необхідно віддавати психологу, тому що педагог зацікавлений у тому як буде завершена справа, оскільки несе відповідальність за навчання та виховання дитини [3]. Тоді як участь психолога, під час допиту неповнолітнього сприяє встановленню психологічного контакту, в залежності від темпераменту дитини та її поведінки може застосовувати певні методики та психологічні прийоми, може сформулювати коректні запитання для отримання достовірної інформації. При допиті

неповнолітнього, який відстає у психічному розвитку, необхідна обов'язкова участь психолога та лікаря психіатра. Тому з метою своєчасної якісної роботи з неповнолітніми під час допиту, необхідно залучати фахівців психологів, педагогів, лікарів які мають відповідною освітою, мають досвід у роботі з дітьми, а саме у проведенні допиту дитини відповідного віку.

Список бібліографічних посилань

1. Арямов И. А. Особенности детского возраста. М. : Учпедгиз, 1953. 192 с.
2. Еникеева М. И., Черных Е. А. Психология допроса : учеб. пособие. М. : ВЮЗИ, 1990. 147 с.
3. Пидкасистый П. И. Педагогика : учеб. пособие. М., 1998. С. 3–12.
4. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии : учеб. пособие. М. : БЕК, 1998. 208 с.
5. Романюк В. В. Деякі особливості допиту неповнолітнього підозрюваного у кримінальному провадженні. *Право і Безпека*. 2016. № 4 (63). С. 81–84.
6. Скорягина Д. А. Судебно-психиатрическая экспертиза : учеб.-практ. пособие. Екатеринбург, 2003. С. 13.
7. Семьянова И. С. Проблемы совершенствования расследования преступлений несовершеннолетних (организационно-правовой аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Омск, 2003. 114 с.
8. Туркот М., Щербакова Г. Тактика надання доказів прокурором під час судового розгляду кримінальних проваджень щодо неповнолітніх. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 170–178.

Отримано 03.03.2018

УДК 373.5.035(477.54-25)

Павло Дмитрович ЧЕРВОНИЙ,

*старший викладач кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8172-7732>*

ВИХОВАННЯ КОЛЕКТИВІЗМУ В ШКОЛІ ЗА СИСТЕМОЮ А. С. МАКАРЕНКА

Розкрито традиції комунарського руху, який діє в сотій школі ім. А.С. Макаренка м. Харкова та його активну діяльність. Педагоги школи організують і приймають активну участь разом з учнями школи. У ході співпраці формують почуття колективізму, чим зберігають традиції спадщини педагогічної діяльності великого педагога, продовжують виховувати підростаюче покоління, формують майбутніх громадян.

Вихованню колективізму нині приділяється мало уваги, особливо в старших класах: діти більше проводять часу за гаджетами, у соціальних мережах, досвід спілкування отримують тільки віртуальний. Ніхто не задумується, що в подальшому випускники шкіл будуть працювати в дорослих колективах, братимуть участь у різних заходах.